

Sacer, ea ratione, quia quilibet Ordo est Sacramentum, ut supra probatum fuit Decif. VI. & per consequens Sacer est Ordo Subdiaconatus, tamquam Sacramentum habens suam institutionem à Christo, ut mox demonstravimus numer. 17. & seqq. Alio modo Ordo vocatur Sacer ratione materiae consecratae, circa quam habet aliquod ministerium, vel actum; & sic Presbyteratus, Diaconatus, & Subdiaconatus dicuntur Ordines Sacri; primi duo, quia pertractant Sacratissimum Corpus, & Sanguinem Domini; Presbyter in consecrando, & Sacrificando; Diaconus in deferendo, & populis ministrando; tertius verò, nempe Subdiaconus, quia agit, & contrectat vasa Sacra, in quibus Corpus, & Sanguis Domini reponitur. Igitur Ordo Subdiaconatus semper, & omni tempore fuit Ordo Sacer; & talis appellatus fuit, videlicet, quia est institutus à Christo Domino, & habet quiddam Sacramenti, & quia eius officium est pertractare res Sacras, id est consecrata vasa pro Sacrificio Missae. Tertia causa addenda est, ob quam Subdiaconatus Ordo inter Sacros fuit semper numeratus; nempe quia ab initio Ecclesiae eidem iuncta fuit lex continentiae, & inhabilitas ad matrimonium contrahendum, de qua quidem lege constat in cap. 25. aliis 27. Apostolorum in Concilio Eliberitano I. can. 33. celebrato Anno 305. in cap. Omnium. 32. dist. quod est S. Leonis Papa, qui fuit electus Pontifex Anno 440. in cap. Multorum, & cap. Subdiaconis, ead. dist. 22. & sunt S. Gregorii Magni de Anno 590. & ex innumeris Conciliorum, ac Pontificum Decretis successivis temporibus emanatis circa continentiam Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, ac Subdiaconorum; de quibus Emin. Card. de Lauræa in sua Epitome Canonum, Verbo Clerici in Sacris, an possint ducere uxores. Et in Verbo Ordinariorum in Sacris obligationes circa conjuges. Igitur has ob omnes causas semper etiam in primis Ecclesiae Saeculis, Subdiaconatus Ordo vocatus fuit Ordo Sacer, & inter Sacros reperitur annumeratus, ut videre est in cap. De iii. 28. dist. in cap. Eos, qui, in cap. Eru. bescent, & in cap. Nemo dist. 32. & aliis multis.

Cæterum huic antiquæ denominationi, quam adscribimus Subdiaconatus de Ordine Sacro, obviare videntur verba Innocentii Tertii in cap. A multis, De etate, & qualitate ubi loquens de eligendis in Episcopos refert, Urbanum Papam Secundum dixisse, Sacros Ordines esse Diaconatum, & Presbyteratum, quos solos primitiva Ecclesia legitur habuisse. Ergo olim Subdiaconatus non computabatur inter Sacros Ordines. Respondetur, falsam esse consequentiam, attentis iuribus iurisdictionis, in quibus S. Leo Papa, S. Gregorius Magnus, & ipsemet Urbanus Secundus expressè vocant Subdiaconatum Ordinem Sacrum. Ad illa autem verba, quæ refert Innocentius Tertius in cit. cap. A multis, dicendum est, ea loqui de qualitate Ordinis Sacri requisita in illis, qui olim promovendi erant ad Episcopatum; quæ quidem qualitas restricta erat ad solos Ordines Presbyteratus, & Diaconatus; qui enim non erant vel Presbyteri, vel saltem Diaconi, eligi non poterant ad Episcopalem dignitatem; ab ipso autem Urbano II. concessum fuit, ut etiam Subdiaconi possent eligi ad Episcopatum, sed de licentia Metropolitanæ, vel Papæ cap. ult. 60. dist. Deinde ab Innocentio Tertio extensa fuit dicta concessio absque alia licentia. Igitur Subdiaconatus non erat Sacer habita relatione ad habitum pro eligendo in Episcopum, sed erat Sacer respectu sui ipsius tamquam Sacramenti, & respectu contrectationis Sacrorum vasorum, & respectu continentie sibi incumbens. Hoc testatur expressè idem Innocentius Tertius in cap. Miramur, de Servis non Ordin. ubi citat constitutionem S. Gregorii Papæ, scilicet ejus decreta, quod nemo promoveretur ad Sacrum Subdia-

conatus ordinem, nisi promittat servare castitatem; quæ leguntur in cap. Nullum 28. dist. & in cap. Ante triennium, dist. 31. Et hæc interpretatio prædicti textus in cap. A multis, De Etate, & Qualitate ponitur ab Eminent. Card. de Lauræa in cit. dist. 6. de Sacram. Ord. num. 14. & num. 43. non absque confusione nonnullorum Canonistarum, quos non pudet asserere, Ordinem Subdiaconatus inter Sacros collocatum fuisse tempore Urbani II. qui fuit factus Papa Anno 1088. & nihilominus reperimus tempore S. Gregorii Magni, & etiam ante hunc Sanctum Pontificem, eundem Subdiaconatus Ordinem Sacrum fuisse nominatum.

Ex his resultat altera responsio ad secundam partem Quæstionis, videlicet, majore ipsemet Subdiaconatus Ordo cæperit inter majores Ordines reputari? Nam post concessam ab Urbano II. & ab Innocentio III. huic Ordini passivam electionem ad Episcopatum dignitatem, cepit haberi unus ex Ordinibus majoribus; & subinde hæc duo nomina Sacer, & Major synonyma facta sunt; adeo ut ab illo tempore idem sit dicere Ordinem Sacrum, ac Ordinem majorem; & appellatione majorum Ordinum veniant omnes tres Ordines Sacri, Presbyteratus, Diaconatus, & Subdiaconatus; ad differentiam aliorum quatuor inferiorum Ordinum; qui proprio nomine dicuntur Minores, ut eos sæpe appellat Concilium Tridentinum Sess. 23. de Sacram. Ord. cap. 2. & can. 2. ac in eadem Sess. 23. de refor. cap. 5. & cap. 6. & notat. Gobatus de Ord. traçt. 8. num. 12.

Ultimò; adhuc aliquis impugnabit hucque dicta, obijciendo, quòd si Subdiaconatus Ordo antiquitus fuisse ex majoribus, & Sacris, non potuisset conferri à Chorepiscopis, qui erant simplices Episcoporum Vicarii, non autem Episcopi, cap. 30. Chorepiscopi, 68. dist. Sed Chorepiscopi ordinabant Subdiaconos, ut ex Concilio Antiocheno can. 10. ibi: Ordinant Leitores, Subdiaconos, & Exorcistas. Ergo Subdiaconatus Ordo non erat Sacer. Ulterius si Subdiaconi fuissent constituti in Ordine Sacro, potuissent ingredi Secretarium, quod Græci vocant Diaconon, & tangere vasa Sacra. Sed id erat eis prohibitum, cap. Non oportet 26. 23. dist. Ergo Subdiaconatus non erat Ordo Sacer. Respondetur ad primum, quòd duo erant genera Chorepiscoporum, ut plene docuimus supra Decif. XIV. alii erant Episcopi, alii non. Illi ordinabant Subdiaconos, prout etiam Diaconos, & Presbyteros, sed de licentia Ordinariorum. Illi autem minime ordinabant Subdiaconos, sed tantum quatuor minores conferebant, prout nunc faciunt Abbates. Eminent. Card. de Lauræa in Epitome Canonum. Verbo Chorepiscopi Vers. 6. & de Sacram. Ord. dist. 6. num. 16. & 17. Ad secundum respondetur, Sacra duo fuisse apud antiquos; & Unum, in quo supellex Ecclesiastica servabatur; & aliud, in quo recondata servabatur Sanctissima Eucharistia. In primum intrabant Subdiaconi, non autem in secundum. Item Vasa sacra, vel continebant Corpus, & Sanguinem Domini; & hæc nontangebantur, nisi à Presbyteris, vel Diaconibus; vel vacua erant, consummato jam Sacramento, & hæc abique difficultate tangere, & deferre poterant Subdiaconi, etsi sacra forent, cap. penult. ead. dist. 23. Cabalutius ad Coneil. Laodicen. sub Damaso Saeculo IV. Can. 21. num. 12. pag. 154. Gonzalez in Comment. ad dist. cap. A multis, de Etate, & Qualitate num. 6. tom. 1. Idem Eminentiss. Cardin. de Lauræa dist. dist. 6. num. 18. citans cap. 1. dist. 24. id expressè innuens. Novissime Jo. Morinus in elaborato vo opere de Sacris Ordin. par. 3. Exerc. 10. cap. 2. num. 7. qui hanc eandem distinctionem docentes Balsamonem, & Zonaram allegat; addens 33. ex sententia ejusdem Zonaræ, censeri prohibitos Subdiaconos tangere, ac deferre Vasa sacra apud Græcos, dum tempore sacrificii ea deferuntur cum pane, &

ne, & vino consecrando ad Altare. Siquidem (ait) solent Græci magna cum pompa deferre sacra Symbola à sacra propositionis Mensa ad divinum Altare, ut sacrificentur. Diaconus enim, præcedentibus Lampadibus, & subsequentibus Clericis, super humeros sanctum Panem deferit, Sacerdos verò Calicem manibus, & hoc apparatu, gyro per Ecclesiam facto, omnibusque interim ante sancta Symbola procumbentibus, ad Altare accedunt Sacerdos, & Diaconus, eaque super Altare reponunt, & idcirco in hac delatione nullam Subdiaconi sacrorum Vasorum contrectationem habent.

Tandem ex eodem Morino notare licet, adhuc 34. apud Græcos Subdiaconatus Ordinem reputari inter minores etsi iidem castitas imperata sit, & contrectandi Vasa sacra data licentia: hæc de causa ordinatur extra Sanctuarium, ad differentiam Sacramum Ordinationum, quas intra Sanctuarium faciunt, videlicet cum ordinant Episcopi, Presbyteros, & Diaconos. Ita Morinus d. p. 3. Exercit. 11. cap. 6. n. 1. nec non Exercit. 12. cap. 5. n. 9.

DECISIO XXII.

ARGUMENTUM.

Inquiritur, Quænam sit Materia, & Forma Ordinationis Subdiaconorum? Recensentur quinque diversæ opiniones, & fundamenta, quibus unaquæque earum innititur. Firmantur duæ Resolutiones, una certa, alia disputabilis circa eandem Materiam, & Formam Subdiaconatus. Eruditiones plures circa Vestes Sacras, Manipulum, & Librum Epistolarem. Et an Calix cum Patena tangendus à Subdiacono in ordinatione, debeat esse consecratus?

SUMMARIUM.

- 1 Subdiaconatus circa materiam, & formam opinionum quinque.
- 2 Calicis vacui, ac patene traditio materia est Subdiaconatus.
- 3 Rituales antiqui XIV. de modo conferendi Ordinis.
- 4 Forma, qua traditur Calix, & patena Subdiaconis ordinandi.
- 5 Materia Ordinum quomodo cognoscatur.
- 6 Albertus Magnus factus Episcopus Ratisbonensis Anno 1265.
- 7 Durandus Episcopus Avinionensis Anno 1320.
- 8 Petrus Paludanus Patriarcha Hierosolymitanus Anno 1330.
- 9 S. Antoninus Archiepiscopus Florentinus Anno 1439.
- 10 Urceloli cum aqua, ac manutergii traditio materia Subdiaconatus.
- 11 Latio manuum celebrantis, & corporalium necessaria sub patna peccati.
- 12 Purificationem in Missa solemnè celebrans recipit à Subdiacono.
- 13 Vestes sacras, quas dat Episcopus Subdiacono an sint materia Ordinis?
- 14 Vestes sacras cur adhibentur in Missa?
- 15 Sine illis celebrare mortale peccatum est.
- 16 Vestium Sacrarum usus introductus ab Apostolis.
- 17 Vestibus Sacris quando cæperint uti Subdiaconi.
- 18 Manipulus an sit materia Subdiaconatus?
- 19 Irregularis sit, qui non Subdiaconus caniat Epistolam cum manipulo.
- 20 Manipulus olim quid esset? Quando usus ejus in Missa?
- 21 Subrogatum sapit naturam ejus, in cuius loco est subrogatum.

- 22 Libri Epistolarem traditio an sit materia Subdiaconatus?
- 23 Forma ordinationum an imperativi verbis proferranda?
- 24 Liber Epistolarem non dabatur Subdiacono per Annos 1200.
- 25 Epistola olim non à subdiacono, sed à Leitore cantabatur.
- 26 Calicis vacui, ac patene traditio est vera Materia Subdiaconatus.
- 27 Materia Subdiaconatus dubia, ac disputabilis; alie res, quæ traduntur tangende Subdiacono.
- 28 Materiam Ordinum Christus non instituit in individuo.
- 29 Calix, & Patena in ordinatione Subdiaconi an debeat esse consecratus?
- 30 Vasa Laica non sunt apta materia Ordinis Subdiaconatus.

Robata igitur Subdiaconatus Ordinis institutione à Christo Domino facta, ex qua Sacramenti quiddam sortitur, ac ejus existentia ab initio Ecclesiae; sequitur, ut de ejus Materia ac forma differamus, & quoniam utraque diversa est in Ecclesia Latina ab illa Ecclesia Græcæ, prius exponemus, quænam sit in Ecclesia nostra? Et circa hanc quæstionem reperio opiniones quinque.

1. Quòd Materia Subdiaconatus sit traditio Calicis vacui, & Patenæ vacuæ.
  2. Quòd sit traditio Urcelorum, ac manutergii.
  3. Quòd sit impressio Amictus, & Tunicellæ.
  4. Quòd sit traditio Manipuli.
  5. Quòd sit traditio Libri Epistolarem.
- Prima, (quæ principalis est, & indubitata apud omnes) tenet, quòd Ordinis Subdiaconatus Materia sit traditio Calicis vacui, cum patena vacua; quam facit Episcopus ordinando. Forma verò sunt verba, quæ ab eodem Episcopo in actu traditionis ejusdem Calicis, & Patenæ profertur. Hujus opinionis tria sunt solidissima fundamenta. Primum est Concilium Carthaginense IV. can. 5. relatum in cap. Subdiaconus, 23. dist. in quo usque de Anno 398. fuit ita definitum: Subdiaconus cum ordinatur, quia manus impositionem non accipit, patenam de manu Episcopi accipiat vacuam, & Calicem vacuum. Alterum est Concilium Florentinum sub Eugenio Papa IV. qui in Bulla Concordiæ Armenorum cum Sancta Romana Ecclesia, Incipien. Exultate &c. Anno Domini 1439. Decimo Kalend. Decembr. agens de Sacramento Ordinis in §. 15. ita loquitur: Sextum Sacramentum est Ordinis, cuius materia est illud, per cuius traditionem confertur Ordo; sicut Presbyteratus traditur per Calicem cum vino, & patena cum pane porrektionem. Diaconatus verò per Libri Evangeliorum traditionem. Subdiaconatus verò per Calicis vacui cum patena vacua superposita traditionem. Et recitata forma Presbyteratus subdit: Et sic de aliorum Ordinum formis, prout in Pontificali Romano late continetur. Igitur materia Subdiaconatus est illa, quam utrumque Concilium recenset, Calicis scilicet vacui, ac Patenæ vacuæ superpositæ traditio. Tertium fundamentum sunt quatuordecim Rituales, seu Libri manuscripti de Ritu conferendi Ordines, tum Sacros, tum Minores, quos ex principalioribus archiepiscopis Ecclesiarum Cathedralium totius Europæ, ac Monasteriorum decerpit, non sine magno labore, ac integros in opere suo reposuit Jo. Morinus de Sacris Ordin. part. 2. a pag. 209. usque ad pag. 280. qui quidem Rituales Libri incipiunt ab Anno 500. & proseguuntur, sæculis subsequentibus, usque ad Annum 1200. & in iis omnibus in Ordinatione Subdiaconorum exprimitur materia

ria prædicta, traditio scilicet Calicis vacui, & Patenæ vacuæ, cum eadem forma verborum, quæ profertur ab Episcopo in actu ejusdem traditionis, & est tenoris hujusmodi: Videte, cuius ministerium vobis traditur; & idem si usque nunc fuisse tardi ad Ecclesiam, amodo debetis esse assidui. Si usque nunc somnolenti, amodo vigiletis. Si usque nunc ebriosi, amodo sobrii. Si usque nunc inonesti, amodo casti. Oblationes, quæ veniunt ad Altare, panes Propositionis appellantur. De ipsis oblationibus tantum debet in Altari poni, quantum populo sufficere, ne aliquid putridum in Sacrario remaneat. Palle vero, quæ sunt in subtrahario Altaris, in alio vase debent lavari, in alio corporales palle. Ubi autem palle corporales lotæ fuerint, nullum linteamen ibidem debet lavari. Ipsa aqua in baptisterium debet mergi. Ideo admonet, ut vos exhibeatis, ut Deo placeat possitis.

Et tradit eis Calicem, & Patenam. Uniformis est forma hæc in omnibus antedictis Ritualibus sacrorum octo; & est aliquando in singulari numero, aliquando in plurali legatur concepta, nec dissimilis est illa, quæ hodie habetur in Pontificali Romano de ordinatione Subdiaconi, quam transcribit Biffus in sua Hierurgia. Verb. Subdiaconus, num. 194. §. 2. Quartum fundamentum est ratio, qua moventur Theologi, ac Canonistæ ad habendam prædictam traditionem Calicis vacui, & Patenæ vacuæ cum antedictis verbis pro vera, & essentiali materia, ac forma Ordinis Subdiaconatus; & siquidem ita arguunt. Illa est materia propria cujuslibet Ordinis, per quam sufficienter, & melius ejus potestas in ordine ad Sacrificium Missæ significatur. Sed ministerium præcipuum Subdiaconi est deservire Sacerdoti Sacrificanti, porrigendo Calicem, & patenam Diacono, cum pane, & vino tamquam per populum oblati, ut ea Sacerdoti ministraret; & hoc totum optime significatur per antedictam Calicis, & Patenæ traditionem. Ergo hæc est vera, & essentialis materia, & forma inordinatione Subdiaconi. Ita Vasquez apud Tamburinum de Ord. lib. 7. cap. 3. n. 1. Salmanticensis trañ. 8. de Sacram. Ordin. cap. 3. numer. 20. Castropalaus part. 4. trañ. 27. punct. 4. numer. 13. Biffus in Verb. Materie Sacramentorum, num. 107. §. 76. & novissime Emin. Card. de Lauzæ de Sac. Ord. d. disp. 6. num. 30. nec non n. 49. Quintum fundamentum est ingens numerus Doctorem ita docentium, quos (ultra proximè citatos) innumeros numerat Comitulus in Respons. Moral. lib. 1. quest. 52. inter quos, utriusque Scholæ Principes S. Thomam in 4. Sent. dist. 25. q. 1. art. 7. & Scotum in 4. Sent. dist. 24. q. Unic. & subindè S. Bonaventuram, Albertum Magnum, Aureolum, Richardum, Durandum, Victoriam, & alios Theologos insignes, qui omnes de Sacramento Ordinis egregie disputarunt theoreticè, & eorum aliqui eandem materiam edocti fuerunt etiam practicè: nempe Albertus Magnus ob singularem sapientiam sic cognominatus, natione Sævus, ejusdem Ordinis S. Dominici Episcopus Ratisbonensis, ad quem dignitatem assumptus fuerat ab Urbano IV. Summo Pontifice Anno 1265. Durandum à S. Portiano, natione Gallus. Ordinis Prædicatorum Episcopus Anienensis, qui floruit Anno 1320. Petrus Paludanus, natione Burgundus, ejusdem Ordinis Patriarcha Hierosolymitanus, Anno 1230. & S. Antonius patria Florentinus, Prælaudatus Ordinis Prædicatorum, & Florentiæ Archiepiscopus ab Eugenio Papa IV. creatus, Vir Doctissimus, ac Sanctissimus, qui obiit Anno 1459. ætatis sue septuagesimo, quem in Sanctorum Catalogo retulit Adrianus VI. Pontifex Maximus. Stat igitur inconcussa supradicta prima opinio tot, ac talibus innixa fundamentis.

Secunda opinio est, quod ultra Calicem, & Patenam vacuam, sit etiam materia Ordinis Subdiaconatus traditio Urecolorum cum vino, & aqua, & manutergii, quem facit Archidiaconus eidem Subdiacono in actu ipsius ordinationis. Fundatur hæc opinio: Primò in Concilio Carthaginiensi IV. can. 5. de quo in cit. cap. Subdiaconus, 23. ubi enim post præscriptam traditionem Calicis, & patenæ dicitur; quod Subdiaconus de manu Archidiaconi accipiat Urecolum cum aqua, manile, & manutergium. Secundo in Epistola S. Ildori Hispanensis Episcopi ad Ludifredum relata in cap. Perleñis, 25. dist. in qua ita scribit: Ad Subdiaconatum pertinet Calicem, & patenam ad Altare Christi deferre, & Levitis tradere eisque ministrare. Urecolum quoque, & aquam, manile, & manutergium tenere: Episcopoque, & Presbytero, & Levitis pro lavandis ante Altare manibus aquam præbere. Tertio in Ritualibus libris ab annis mille citra conscriptis diversarum Ecclesiarum, ac Monasteriorum, existentibus in eodem Opere Joannis Morini à pag. 220. & seqq. in quibus ferè omnibus continetur traditio Urecoli, cum aqua, ac manutergio. Quarto in Pontificali Romano, quo utuntur Episcopi hinc temporibus, nam & in illo in tit. de Ordinatione Subdiaconi legitur, quod post monitionem Episcopus tradit singulis Calicem cum patena vacua superposita, dicens, Videte &c. & immediate post Archidiaconus tradit eis Urecolum cum vino, & aqua, ac Bacile cum manutergio, quæ omnia ab omnibus, & singulis tangi debent: & hoc advertit Castaldus in Praxi Cæremon. lib. 2. sect. 15. cap. 7. num. 5. Quintò in ratione, nam sanctitas, & excellentia Sacrificii requirit, ut & manus Sacerdotis celebrantis lotæ, ac mundæ sint, prout etiam corporalia, palle, & lintea, super quibus Corpus, & Sanguis Domini reponitur, in quibus culpa gravis, aut saltem venialis est, si manus vel palle prædictæ sint immundæ; juxta gravitatem, vel levitatem immunditiæ. Tamburinus de Sacrific. Miss. lib. 1. cap. 7. §. 7. Quartus in Rubric. Miss. part. 2. tit. 1. sect. 1. dub. 5. ubi de latione manuum, & antea part. 1. tit. 20. dub. 8. in fin. Avesta de Sacrific. q. 11. sect. 13. §. Rufus, ubi de Tobaleis. Et Diana part. 10. trañ. 12. resol. 19. existente in Coordinato tom. 2. trañ. 1. resol. 165. Igitur Urecoli, Bacile, & Manutergium, quod traditur tangendum Subdiacono in ejus ordinatione, significat ejus Officium præparandi, ac porrigendi aquam Celebranti pro manuum lotionem; nec non lavandi pallas, & corporalia, & sic censetur esse materia essentialis hujus ordinationis; forma verò sunt verba Episcopi, quæ profertur ab ipso, dum monet Subdiaconum de modo ablundi pallas, sub illis verbis: Videte, cuius ministerium vobis traditur &c. Sextò fundatur etiam hæc opinio in praxi circa functiones spectantes ad Subdiaconum in Missa; ipse enim post communionem celebrantis desert ad Altare Urecolum cum vino, & aqua; & cum eis porrigit abluentionem Calicis, & digitorum ejusdem Sacerdotis celebrantis, ut præcipit Rubrica Missalis tit. 10. & notat Castaldus lib. 1. sect. 7. cap. 1. num. 21. quapropter ab hoc Urecolorum ministerio in Missa non obsecrè deducitur, quòd eorum traditio in ordinatione Subdiaconi sit partialis materia ejusdem Ordinis. Septimò, quia etiam Morinus d. part. 3. Exercit. 12. cap. 1. num. 5. invehit contra id negantes, & converso in ejus dictis, & assertionem fundatur hæc secunda opinio, quòd traditio Urecolorum, Bacilis, & manutergii spectet ad essentialiam materiam Subdiaconatus.

Tertia opinio est, quòd, præter res supradictas, sit etiam materia Subdiaconatus traditio Sacramum Vestium, quam facit Episcopus, dum Subdiaconum ordinat, siquidem ut legitur in Pontificali pag. 38. & 39. postquam traditus est Calix, & Patena vacua ab Episcopo, & ab Archidiacono Urecoli, Bacile, cum Manutergio, recitaturque est Oratione Domine Sancte &c. Episcopus sedens cum mitra Am-

Amicum in collo ordinandum jacentem imponit eorum capitibus, singulis dicens, Accipe Amicum ecc. & postea singulis imponitur Tunicella, dicendo culibet, Tunica juvenilitatis, & indumento lætitiæ induat te Dominus; quæ verba sonant formam Sacramentalem ejusdem Ordinis. Fundatur hæc opinio in apertissima, & urgentissima ratione: nam sicut Vestes sacræ Sacerdotales perferunt ad splendorem, & obsequium sacratissimi, ac tremendi Sacrificii, ut 24. ex ipso exteriori apparatu, & specialibus ministrorum indumentis indicetur, actionem illam non esse communem, aut vulgarem, sed omnino sacrosanctam, & excellentem, ut ait Quartus in Rubr. Missali Amicus cum Alba, & Tunicella declarat ministerium Sacrum, ad quod deputatur Subdiaconus; ut scilicet prævia inditione Sacramum Vestium illarum possit ministrare Sacerdoti celebranti, & Diacono eidem assistenti; eorum est enim quòd ministrare in Altari sine vestibus Sacris non licet neque Sacerdoti, neque Diacono, aut Subdiacono absque gravissima culpa peccati mortalis. cap. Vestimenta, de Consecr. dist. 1. Quartus dist. part. 2. tit. 1. sect. 4. dub. 5. Castropalaus part. 4. trañ. 22. punct. 10. num. 8. Gobatus trañ. 3. num. 347. & Biffus in Hierurg. Verb. Vestes num. 39. §. 5. Hinc utrum sacrorum vestimentorum esse ab Apostolis esse Christi Domini præcepto introducendum, fas est credere, ut probat Suarez in 3. part. D. Thom. tom. 3. disput. 82. sect. 2. ubi allegat Epistolam primam decretalem S. Anacleti Papæ Successoris S. Clementis, in qua scripsit: Episcopus ministrans solum habet sacris indutus vestimentis. Et plures alii antiquitatis testibus adductis subdit, quod sicut Deus in Legge Mosayca ordinavit Vestes, quibus Sacerdotes, & Levitæ induerentur, ut constat Exod. 28. 40. quas ego enarravi, & explicavi de Sacrificio Missæ Decif. 23. num. 11. sic Apostolos, & discipulos docuit, illas in ministerio sacris instituire, ac adhibere. Et quoad Subdiaconorum Sacras vestes, eas in ministerio Altaris solitos fuisse induere Amicum, & Albam S. Gregorii Papæ temporibus, constat ex ejus lib. 7. Epistol. 64. & iidem paulò post fuisse concessam Tunicellam, ac Manipulum, testatur Honorius in Gemma Arvina lib. 1. cap. 229. ut refert Eminentiſſ. Cardin. Bona Rer. Liturgic. lib. 1. cap. 24. num. 19. & Biffus Verb. Subdiaconus, num. 196. Sequitur ex his omnibus, cum illa sit materia, & forma Sacramenti Ordinis, per quam significatur potestas, ministerium, & officium ordinati (ut antea dictum est) jure optimo, & manifestè ratione appellari posse materiam, & formam Ordinis Subdiaconatus traditionem Amiculus, Albæ, & Tunicellæ, quam facit Episcopus in ordinatione Subdiaconum; formaque Verba, quæ in eadem traditione profertur; quia per illa ostenditur, & declaratur, Subdiaconum factum esse ministrum Sacri Altaris, cui absque iisdem sacris indumentis minime posset ministrare, atque inservire. Hanc opinionem tenet Medina lib. 1. de Continentia cap. 44. quem refert ipse Morinus d. part. 3. Exercit. 12. cap. 1. n. 3.

Quarta est opinio, quòd Manipulus, quem Episcopus tradit Subdiacono, dum illum ordinat, sit materia essentialis hujus ordinationis, & forma existat in verbis, quæ in ejusdem Manipuli traditione profertur Episcopus, nempe: Accipe Manipulum tuum, & imple ministerium tuum: potens est enim Deus, ut auget tibi gratiam. Hujus opinionis fuit S. Richardus Episcopus Cremonensis in libro manuscripto de Institut. Ecclesie lib. 2. cap. 2. quem citat, & ejus verba transcribit idem Morinus dist. part. 3. Exercit. 12. n. 13. Nec videtur hæc opinio esse sine solido fundamento: quamdòquidem Manipulus adeò spectat ad Ordinem Subdiaconatus, ut si quis non Subdiaconus audeat ipsum induere, & cum eo cantare Epistolam, incurrit irregularitatem, cap. 1. & 2. de Clerico non

Amicum in collo ordinandum jacentem imponit eorum capitibus, singulis dicens, Accipe Amicum ecc. & postea singulis imponitur Tunicella, dicendo culibet, Tunica juvenilitatis, & indumento lætitiæ induat te Dominus; quæ verba sonant formam Sacramentalem ejusdem Ordinis. Fundatur hæc opinio in apertissima, & urgentissima ratione: nam sicut Vestes sacræ Sacerdotales perferunt ad splendorem, & obsequium sacratissimi, ac tremendi Sacrificii, ut 24. ex ipso exteriori apparatu, & specialibus ministrorum indumentis indicetur, actionem illam non esse communem, aut vulgarem, sed omnino sacrosanctam, & excellentem, ut ait Quartus in Rubr. Missali Amicus cum Alba, & Tunicella declarat ministerium Sacrum, ad quod deputatur Subdiaconus; ut scilicet prævia inditione Sacramum Vestium illarum possit ministrare Sacerdoti celebranti, & Diacono eidem assistenti; eorum est enim quòd ministrare in Altari sine vestibus Sacris non licet neque Sacerdoti, neque Diacono, aut Subdiacono absque gravissima culpa peccati mortalis. cap. Vestimenta, de Consecr. dist. 1. Quartus dist. part. 2. tit. 1. sect. 4. dub. 5. Castropalaus part. 4. trañ. 22. punct. 10. num. 8. Gobatus trañ. 3. num. 347. & Biffus in Hierurg. Verb. Vestes num. 39. §. 5. Hinc utrum sacrorum vestimentorum esse ab Apostolis esse Christi Domini præcepto introducendum, fas est credere, ut probat Suarez in 3. part. D. Thom. tom. 3. disput. 82. sect. 2. ubi allegat Epistolam primam decretalem S. Anacleti Papæ Successoris S. Clementis, in qua scripsit: Episcopus ministrans solum habet sacris indutus vestimentis. Et plures alii antiquitatis testibus adductis subdit, quod sicut Deus in Legge Mosayca ordinavit Vestes, quibus Sacerdotes, & Levitæ induerentur, ut constat Exod. 28. 40. quas ego enarravi, & explicavi de Sacrificio Missæ Decif. 23. num. 11. sic Apostolos, & discipulos docuit, illas in ministerio sacris instituire, ac adhibere. Et quoad Subdiaconorum Sacras vestes, eas in ministerio Altaris solitos fuisse induere Amicum, & Albam S. Gregorii Papæ temporibus, constat ex ejus lib. 7. Epistol. 64. & iidem paulò post fuisse concessam Tunicellam, ac Manipulum, testatur Honorius in Gemma Arvina lib. 1. cap. 229. ut refert Eminentiſſ. Cardin. Bona Rer. Liturgic. lib. 1. cap. 24. num. 19. & Biffus Verb. Subdiaconus, num. 196. Sequitur ex his omnibus, cum illa sit materia, & forma Sacramenti Ordinis, per quam significatur potestas, ministerium, & officium ordinati (ut antea dictum est) jure optimo, & manifestè ratione appellari posse materiam, & formam Ordinis Subdiaconatus traditionem Amiculus, Albæ, & Tunicellæ, quam facit Episcopus in ordinatione Subdiaconum; formaque Verba, quæ in eadem traditione profertur; quia per illa ostenditur, & declaratur, Subdiaconum factum esse ministrum Sacri Altaris, cui absque iisdem sacris indumentis minime posset ministrare, atque inservire. Hanc opinionem tenet Medina lib. 1. de Continentia cap. 44. quem refert ipse Morinus d. part. 3. Exercit. 12. cap. 1. n. 3.

Quinta est opinio, quòd præter materiam Calicis vacui, ac Patenæ vacuæ, alia sit materia partialis in Ordine Subdiaconatus, sed æqualis essentialis, & necessitatis cum antedicta, nempe traditio Libri Epistolæ, quam facit Episcopus ordinando, jubens eum illum tangere, & dicens: Accipe, & habes potestatem legendi Epistolam in Ecclesia Dei tam pro vivis, quam pro defunctis. In Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen. Quæ verba fortiter pariter secundam partialem formam hujus Ordinis Subdiaconatus. Plures sunt rationes, quibus innititur hæc opinio: Prima, quia denotatur in traditione Libri Epistolæ unum ex præcipuis officiis Subdiaconi, quod est cantare Epistolam in Missa. At, jam demonstratum fuit, illam haberi pro necessaria materia, & forma, quæ significat principale ministerium ordinati. Secunda, nam hæc traditio Libri Epistolæ est ad exemplum Libri Evangeliorum, quem Episcopus tradit Diacono cum iisdem formalibus verbis: idè sicut nemo dubitat, Librum Evangeliorum esse materiam Diaconatus, & verba in ejus traditione ab Episcopo prolata esse formam, ita idem dicere in traditione Libri Epistolæ videtur consentaneum rationi. Tertia, quia ex communi DD. regula materia exhibenda est ab ordinante ordinato cum verbis imperativi, & cum iisdem forma est exprimens; de qua re latè agit Morinus de Sacramento Penitentia lib. 8. cap. 19. Sed in traditione Libri Epistolæ loquitur Episcopus imperativo modo, Accipe &c. Ergo hanc opinionem sequuntur, ac defendunt Viguerius in Summa Instit. Theolog. cap. 16. §. 6.

ord. ministr. Quartus d. part. 2. tit. 6. de Epistola dub. 6. ubi citat Bonacinam tom. 1. de Irregularitate disp. 7. qu. 3. punct. 6. num. 2. & alios DD. quibus ego addo Thesaurum de Penit. Eccles. part. 2. Verb. Ordo cap. 32. innumeros DD. allegantem. Igitur oportet, Manipulum esse materiam propriam in ordinatione Subdiaconi, dum ejus usurpatio à non habente hunc Ordinem, causat incursum tam gravis penæ Ecclesiasticæ, qualis est Irregularitas.

Cæterum fortiter reclamant Morinus d. part. 3. Exercit. 11. cap. 3. numer. 7. contra hanc opinionem ex eo, quia Manipulus olim non erat Vestis sacræ, neque propria Subdiaconorum; imò Manipulus erat Sudariolum, sive Mappula brachio sinistro alligata; qua faciei sudor, & narium pituita abstergebatur; ut docent Alcuinus, Amalarius, Rabbanus Maurus, & alii Scriptores de Divinis Officiis, quorum verba transcribit ibidem Morinus dist. num. 7. & fufius Eminentiſſ. Cardin. Bona Rer. Liturgic. lib. 1. cap. 24. num. 5. demonstrans, prædictæ mappulæ, seu sudarioli utrum durasse donec in locum ejus Manipulus non ad tergendas sordes, sed ad ornatum sufficere, et, ex eadem re, ac textura, ex qua conficitur Stola, ac Planeta; & hanc mutationem Mappulæ in Manipulum conjicit factam esse sæculo decimo; nam Alcuinus, & Amalarius, qui sæculo nono vixerunt nihil de Manipulo, plura de Mappulis lineis scripserunt; & prima Manipuli mentio reperitur in veteri Missa ex Codice Ratoldi Abbatis Corbejenſis apud Menardum, qui Ratoldus vixit Anno 908. & in Concilio Pictaviensi sub Paschali Papa II. post Annum 1100. cap. 5. fuit sancitum, Ut nemo Monachorum deinceps Manipulis utatur, nisi fuerit Subdiaconus. Igitur, cum Manipulus nullam redoleat antiquitatem, concludit Morinus dist. num. 7. nihil potest pertinere ad Subdiaconatus ordinationem: nisi dicere velimus, Manipulum subrogatum esse Mappulæ lineis, quibus etiam Subdiaconi, dum Altari inserviebant, utebantur; & idè locum habere posse regulam, quæ dicit: Subrogatum sapit naturam ejus, in cuius locum subrogatur, cap. Ecclesia, il primo, & ibi Glossa. Ut lite pendet. Plura de usu, ac Mystica Manipuli significatione notat Magrius in V. Manipulis ibi videnda.

Quinta est opinio, quòd præter materiam Calicis vacui, ac Patenæ vacuæ, alia sit materia partialis in Ordine Subdiaconatus, sed æqualis essentialis, & necessitatis cum antedicta, nempe traditio Libri Epistolæ, quam facit Episcopus ordinando, jubens eum illum tangere, & dicens: Accipe, & habes potestatem legendi Epistolam in Ecclesia Dei tam pro vivis, quam pro defunctis. In Nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen. Quæ verba fortiter pariter secundam partialem formam hujus Ordinis Subdiaconatus. Plures sunt rationes, quibus innititur hæc opinio: Prima, quia denotatur in traditione Libri Epistolæ unum ex præcipuis officiis Subdiaconi, quod est cantare Epistolam in Missa. At, jam demonstratum fuit, illam haberi pro necessaria materia, & forma, quæ significat principale ministerium ordinati. Secunda, nam hæc traditio Libri Epistolæ est ad exemplum Libri Evangeliorum, quem Episcopus tradit Diacono cum iisdem formalibus verbis: idè sicut nemo dubitat, Librum Evangeliorum esse materiam Diaconatus, & verba in ejus traditione ab Episcopo prolata esse formam, ita idem dicere in traditione Libri Epistolæ videtur consentaneum rationi. Tertia, quia ex communi DD. regula materia exhibenda est ab ordinante ordinato cum verbis imperativi, & cum iisdem forma est exprimens; de qua re latè agit Morinus de Sacramento Penitentia lib. 8. cap. 19. Sed in traditione Libri Epistolæ loquitur Episcopus imperativo modo, Accipe &c. Ergo hanc opinionem sequuntur, ac defendunt Viguerius in Summa Instit. Theolog. cap. 16. §. 6.

§. 6. num. 1. & 2. Aversa de Sacram. Ord. qu. 2. sp. 5. §. Adde vero: Dicastillus in tra. 6. disp. 1. dub. 12. quos citant Salmanticenses de Sacram. Ord. tra. 8. cap. 3. num. 19. quibus addendus est Filicinus tom. 1. tra. 9. cap. 2. num. 45. quem pro hac opinione allegat Diana Coordinatus tom. 2. tra. 5. resol. 3. §. 1. existente in veteri part. 3. tra. 4. resol. 188. alius 189.

Impugnat hanc opinionem ingens Theologorum numerus, quos cumulat idem Diana Coordinatus d. resol. 3. §. 2. nec non Collegium Salmanticense d. diff. Card. de Lauræa d. disp. 6. de Sacram. Ord. n. 54. & Morinus de Sacris Ordinibus. tra. 3. Exercit. 12. cap. 1. num. 6. §. 7. ubi vocem extollit, tamquam antiquitatis studiosus, & inculcat lectionem Rituum Librorum, quos exscripsit ab Anno quingentesimo usque ad Annum millesimum ducentessimum, in quibus nihil de traditione Libri Epistolatum in ordinatione Subdiaconi, unde infert; Tam altum silentium est argumentum evidens, Subdiaconi antiquitatis Epistolatum in Synaxi, sive publico Ecclesie cultu ex officio non legisset; & allegat hoc idem afferentes Rabanum Maurum, Amalarium, Micrologum, & alios scriptores ante decimum sæculum de Divinis Officiis. Hoc idem latissime offendit Emin. Card. Bona Rerum Liturgic. lib. 2. cap. 6. in quo agens de usu antiquissimo legendi Epistolam in Missa tom ex Propheta, tum ex Apostolis, non apud gradus Altaris, sed in ambone, seu pulpito, ex quo etiam Episcopus conciones habebat ad populum, demonstrat, quod præfatis temporibus Lectoris partes erant Epistolam, & Evangelium legere in Missa, ut ex Epist. S. Cypriani 33. & 34. & ex Concilio Toletano I. Can. 2. & subdit, Subdiaconos cepisse legere Epistolam in Missa sæculo octavo ex Amalarium lib. 2. cap. 11. quo tempore etiam Diaconis permiffum fuisse opinatur, ut legeret Evangelium. Igitur cum per octo priora sæcula non esset officium Subdiaconi legere Epistolam in Missa; neque tunc traderetur eidem Liber Epistolatum in ejus ordinatione, ut ex Ritualibus antiquis, deducitur, traditionem ejusdem Libri, quæ nunc fit, non esse materiam essentiali ordinationis, sed meram cæremoniam. Ex alio fundamento id esse deducendum ait Emin. Card. de Lauræa d. disp. 6. num. 28. videlicet, quia neque Concilium Carthaginense IV. neque Concilium Florentinum in assignanda materia Subdiaconatus mentionem fecerunt de traditione Libri Epistolatum; idem hanc conclusionem facit num. 31. Satis ergo est catholico loqui cum generali Concilio, & Pontifici Romano, quam solummodo, & æreas opiniones sequi. Imò Concilium sententiam tenetur amplecti, omnemque aliam respicere.

Quid dicendum in hac opinione varietate? Dux sunt resolutiones capiendæ: Una certa, & infallibilis: alia dubia, & disputabilis. Prima est, quod vera, & propria materia ordinationis Subdiaconi est traditio Calicis vacui, & Patenæ vacuæ, forma verò traditio verba, quæ tunc dicit Episcopus: Videte, quæ ministerium etc. & idem in hac traditione imprimatur character. Fundatur hæc resolutio in verbis Conciliorum Carthaginensis, & Florentini prædictorum, quibus omnino standum est, ut dixit Emin. Card. de Lauræa d. n. 31. Item in manifesta ratione, quam Salmanticenses vocant à priori, quia scilicet per Calicis vacui, & Patenæ vacuæ traditionem sufficienter, & magis evidenter significatur ministerium Subdiaconi, quod est intervenire Sacerdoti Sacrificanti, preparando Vasa Sacra, eaque porrigendo Diacono, ut celebranti exhibeat; quapropter ita resolvunt, ac tenent S. Thomas, Scotus, Valentia, Palaus, Layman, Bonacina, & alii plurimi, quos citat non solum Comitulus in d. lib. 1. quest. 52. sed ipsemet Diana Coordinatus d. tom. 2. tra. 5. resol. 3.

§. 2. Salmanticenses d. cap. 3. num. 19. Tambur. d. lib. 7. de Ordine cap. 3. num. 2. & prælaudatus Emin. Card. de Lauræa d. disp. 6. art. 2. per totum.

Altera resolutio dubia, & disputabilis est, quod omnes aliæ res, quæ traduntur Subdiacono per Episcopum, nempe, Amictus, Manipulus, & Tunicella, nec non Urceoli cum vino, & aqua five Bacille cum manutergio, ac demum Liber Epistolatum, sint materiae partiales, una cum suis formis, integrantes Subdiaconatus Ordinem, atque ipsius Subdiaconi ordinationem. Ad obiectum ex antiquitate desumptum, & ex per vetustis Ritualibus, in quibus nisi fit mentio earundem rerum, responderi potest illud tolli ex communi Theologorum doctrina, quod circa Sacramentum Ordinis Christus Dominus non determinavit in particulari materia, & formas materialiter sumptas, sed generatim prescripsit, quod Ordines conferrentur per signa sensibilia significativa potestatis, quæ traditur ordinato; atque adeo reliquit Ecclesie facultatem determinandi materias, & formas, per res, & verba sibi magis placita, dummodo habeant vim significandi eandem potestatem, & virtutem, quæ in Ordine confertur. Ita Præpositus in 3. part. Di. Thom. quest. Unic. de Sacram. Ord. dub. 10. num. 109. Fornarius cap. 2. de Ordine. Arcudius lib. 6. cap. 4. §. Ita que credibile. Diana Coordinatus d. tom. 2. tra. 5. resol. Salmanticenses de Sacram. in genere tra. 1. cap. 4. num. 48. Tambur. d. lib. 7. cap. 3. §. 2. num. 3. Maltrius in 4. sent. disp. 4. de Sacram. Ord. n. 36. & num. 40. Emin. Card. de Lauræa de Sacramentis in genere disp. 2. art. 3. num. 45. Et Emin. Card. de Lugo eod. tractatu disp. 2. sed. 5. num. 86. & disp. 7. sed. 1. num. 8. Quæ distinctione componitur distinctione Ecclesie Græcæ discordantis in collatione Ordinis ab Ecclesia Latina, quæ est non adhibuit in primis sæculis, & tempore Concilii Carthaginensis IV. aliam materiam in ordinatione Subdiaconum, quam traditionem Calicis vacui, ac Patenæ vacuæ, subinde ad magis exprimentandam potestatem ministerialem, quæ dabatur promotæ ad illum Ordinem, addidit Urceolos, Amictum, Tunicellam, Manipulum, & Librum Epistolatum, tamquam materias partiales cum suis formis, eorumque usum per Provincias orbis Christiani inivit, & in Pontifici Romano fixit ex facultate sibi à Christo Domino relicta. Quod si quis noluerit huic doctrinæ acquiescere, cogetur dicere, additionem omnium prædictorum rerum esse ex cæremonia, sacroque Ritui præscriptam ad majorem ornatum, & decorem ordinationis ab ipsa Ecclesia.

Retenta prima opinione, (quod essentialis materia ordinationis Subdiaconi sit traditio Calicis vacui, & Patenæ vacuæ) satis curiosa insurgit questio; An hic Calix, & Patena debeant esse consecrata? distinguunt DD. In primis, an hoc dubium proponatur circa præceptum Ecclesie, vel circa essentiali Sacramenti? Quo ad præceptum, affirmant omnes, esse debere consecratum Calicem, & consecratam Patenam; ita quod peccaret Episcopus mortaliter, si Vasa non sacra porrigeret tangenda ordinando; ac ipse ordinandus, si scienter permitteret, se ordinari cum iisdem; est enim hæc cæremonia sacra valde substantialis, & ab Ecclesia requisita. Quo verò ad validitatem, & essentiali Sacramenti, non esse necessariam prædictorum Calicis, & Patenæ consecrationem opinati sunt Barbosa de Jure Eccles. Univers. lib. 1. cap. 37. num. 7. Sotus, Ledesma, Henriquez, Leandrus, Molfesius, & alii, quos citat, & sequutus fuit Diana Coordinatus d. tom. 2. tra. 5. resol. 3. desumpta ex part. 3. tra. 4. resol. 188. ea ratione, quia, ut ajunt, non est alicubi ab Ecclesia hoc expressum; & sicut Sacerdos valide consecraret panem, & vinum in Calice, & Patena non sacra; ita per eorum traditionem valide Episcopus Subdiaconum ordinaret. Nihilominus idem Diana palinodiam canendo

nendo contrariam opinionem, abjurata prima, amplexus est part. 10. tra. 11. resol. 9. ingesta à Coordinante in Coordinato ejus tom. 2. tra. 5. resol. 4. ubi reddit rationem mutatae opinionis, iniquens, quod Vasa porrigenda Subdiacono pro ejus ordinatione debent esse talia, quæ possint deservire Sacrificio Missæ, ad cujus servitium deputatur minister, eadem vasa portaturus ad Aram. Idcirco si laica sint, & similia communibus Laicorum Canonicis, sicut non sunt apta pro Altaris ministerio, ita non valent significare Subdiaconi officium, ad quod deputatur. Neque valet paritas considerata de valida consecratione Eucharistiæ in Calice, & Patena non sacris; quidem validitas pendet ab ipsa materia consecrabilis panis, & vini; non autem à vase, seu à loco, in quo sit collocata; ut bene respondent, hanc opinionem sequentes, doctissimi Salmanticenses d. tra. 8. de Sacram. Ord. cap. 3. num. 22. quam etiam tenent Sylvester Verbo Ordo §. 4. Verf. 2. Marchianus de Sacram. Ord. tra. 2. part. 6. qu. 1. n. 3. Fornarius cap. 2. n. 6. & Dicastillus tom. 1. tra. 6. de Ordine disp. 1. dub. 12. num. 182. In sequenti agemus de ordinatione Subdiaconum in Ecclesia Græca. Tandem quarunt DD. An sit valida ordinatione, si tradatur Subdiacono solus Calix, vel sola Patena. Affirmat Sylvester Verbo Ordo, 21. §. 11. sed negat Tambur. pluribus citatis d. cap. 3. §. 2.

DECISIO XXIII. ARGUMENTUM.

Traduntur Ritus, quibus Subdiaconi Græci ordinantur. Erectiones plurimæ de antiquitate, ac legitimitate Apostolicarum Constitutionum. De multiplici Manuum impositione, ac Temporum partibus. De variis Græcorum Vestibus, & Indumentis sacris, & de eorum discrimine cum illis Latinorum. Tandem quod Subdiaconi Græci exerceant etiam officia Ostiariorum, & Acolythorum.

SUMMARIUM.

- 1 Græci ordinant Subdiaconos sine materia, & forma.
- 2 Constitutio Apostolica de ordinatione Subdiaconorum.
- 3 Constitutionum Apostolicarum antiquitas, & legitimitas.
- 4 An sint scripte ab ipsis Apostolis?
- 5 Manus impositio an faciendâ in ordinatione Subdiaconi?
- 6 Manuum impositio duplex. Et qualis?
- 7 Benedictiones antiquitus dabantur?
- 8 Subdiaconi officium ab Apostolis insinuat.
- 9 Cardinalis Barberini Bibliotheca laudata.
- 10 Græcæ formula antiquissima ordinandi Subdiaconos.
- 11 Diaconicum quid sit apud Græcos?
- 12 Temporum partes tres. Et quæ?
- 13 Græcorum vestes in ministerii sacris.
- 14 Toga est Vestis talaris dicta Himation, nigra, manicata.
- 15 Pheniton, seu Camifon quid sit, & quotuplex?
- 16 Sticharium quid sit?
- 17 Orarium quid sit, & quomodo portetur à Diaconis Græcis?
- 18 Casula Græcorum Sacerdotum qualis sit?
- 19 Epitracelium Græcorum quid sit?
- 20 Manipulos duos adhibent Presbyteri Græci.
- 21 Episcoporum Græcorum Vestes propriæ, quæ?
- 22 Pallium Episcopale Græcorum in quo differat ab illo Latinorum?

- 23 Pallii sacri Metropolitanorum Latinorum descriptio.
- 24 Omphorion Pallium est Græcorum Episcoporum signum dignitatis.
- 25 Pallii Episcopalis mystica significatio.
- 26 Maphorium velum sacrum Monialium.
- 27 Diaconisse olim Stolas portabant.
- 28 Penitentia Vox apud Græcos significat reverentiam.
- 29 Subdiaconi Græci ordinatione brevissima.
- 30 Simeonis Thessalonicensis Archiepiscopi formula pro ordinandi Subdiaconi.
- 31 Quo tempore vixerit, aut scripserit?
- 32 Subdiaconi Græci etiam Ostiariorum, & Acolythorum exerceant officia?

Quomodo Græci ordinent suos Subdiaconos in præfenti esse differendum; sed parum, aut nihil scribere possumus circa materiam, & formam, quam Orientalis Ecclesia adhibet in initiandis Subdiaconis, quippe ut ait Morinus part. 3. de Sacris Ordinibus. Exercit. 12. cap. 1. in fine: Nihil in toto ritu sive antiquo, sive recentiore extat præter manuum impositionem, quod materia vicem jubire possit; aut forma, præter Orationem, Manile quidem, & pollubrum manibus lavandis ab Episcopo eis traduntur; multaque alia ministeria exercere jubentur: sed hæc omnia sunt post Ordinationem completam, ut nunc, quod recens acceperunt, fungantur. Ne igitur studiosi nostri propolita defraudent expectatione, ex pluribus Ritualibus Græcis, seu Euchologis per vetustis, quos ipsemet Morinus collegit, & imprimendos typis curavit in secunda parte dicti sui operis de Sacris Ordinationibus à pag. 17. usque ad pag. 172. tres formulas Ordinationis Subdiaconum hic transcribemus; & circa easdem non inuiles, nec inereditas observationes dabimus, ex quibus magis, ac magis Græcorum antiquorum Rituum, in Subdiaconis inaugurandis, mysticus sensus apparebit in majorem Ecclesie Latine Ordinationum venerationem, ac obsequium.

Prima itaque Græcorum formula, omnium antiquissima, desumitur ex Constitutionibus Apostolicis per S. Clementem Papam, Divi Petri discipulum, conscriptis, & in octo libros digestis; in quorum lib. 8. cap. 21. agens de Ordinatione Subdiaconi (in Tomo Primo Conciliorum, pag. mibi 143. & apud eundem Morinum, d. part. 2. pag. 21.) ita loquitur: De Subdiaconis vero ego Thomas sic Vobis Episcopis constituo. Cum Subdiaconum ordinet Episcopus, impones ei manus, & dices: Domine Deus, carli, & terra factus, & omnium, quæ celo, terraque continentur; qui in Tabernaculo testimonii editus fecisti Sanctorum Vasorum tuorum custodes; & ipse nunc respice in hunc famulum tuum, qui ad ministerium Subdiaconi electus est; & tribue ei Spiritum Sanctum, ut vasa ad ministrandum tibi facta dignè attretet, pareatque voluntati tue semper, per Christum tuum, cum quo Tibi gloria, honor, & cultus, ac Sancto Spiritui in secula. Amen. Circa hanc Subdiaconum ordinationis formulam, quæ cæteris Orientalis Ecclesie antiquissima est, tres sunt à nobis observationes faciendæ.

Una concernit antiquitatem, & legitimitatem harum Apostolicarum Constitutionum; & eundem quod ad tempus, quo composita, & scripta sunt, est certitudo præfata haberi non possit, certum tamen, & exploratum apud omnes videtur, eas antecessisse Constantium Magnum Imperatorem, ac Concilium Nicenum primum, eo præfatis celebratum; nam allegantur à SS. Patribus, qui eo tempore vivebant, & ad reprimendas hæreses, quæ tunc in Ecclesia pullulabant, idem SS. Patres ad eorum auctoritatem, & doctrinam, tamquam ab Apostolis traditam, & à Clemente discipulo Divi Petri-

tri conscriptam confugiebant, ut advertit Morinus in præfatione ad eadem Constitutiones d. part. 2. pag. 17. Quò verò ad legitimitatem, & auctoritatem ipsarum, præter multa, quæ scripsit Franciscus Turrianus Soc. Jesu in illarum defensionem ad Emin. Cardinalem Sirletum in *Proem.* ante dict. Constitutiones, ut in *tom. 1. Concilior. pag. mibi 26. & seqq.* fati est allegare testimonium Sancti Epiphani, Salaminae Cyri Episcopi, qui scribebat Anno 370. ipse enim ad *heresim 70.* quæ erat Audianorum, hæc protulit: *Audiani verò ad institutum suum quamdam ex Apostolorum Constitutione auctoritatem accommodant. Qui liber tametsi dubiè apud nonnullos fidei sit, non est tamen improbandus: Nam in eo, quæ ad Ecclesie disciplinam aut in fide, ac Catholica professione degravatum, aut Ecclesie administrationi, ac decretis contrarium continent. Quapropter est præfata Constitutiones non sint individualiter scriptæ à Sanctis Apostolis, ut ait Morinus in *Adnotationib. in Græcas Ordinat. num. 47. pag. 186.* earum tamen tenor, doctrina, & dispositio ab ipsis processit; & de eorum mandato fuerant in scriptis ad instructionem, & bonum regimen Ecclesiarum per eorum primos discipulos redactæ; ut bene concludit ipse Morinus in eadem Præfatione ad ipsas verbas istis: *Primum eas in ordinem ex ore (notetur) & mandatis Apostolorum exceptas redegit, & edidit Clemens. Deinde successu temporis à Synodis Orientis aucti primi Auctoris nomen constanter retinuerunt. Hoc non inficiabitur, opinor, qui discipline Orientalis peritus Constitutiones illas legerit. Opponi multa scio; sed eorum magnam partem jam constat veritatem esse patetissimam; nedum errorum, aut criminum, de reliqua facile stipulari possem. Constitutiones igitur illas, quæ præstant Ordinationes sacras, non præciit ut ab Apostolis editas; sed ut ante 1400. annos (nunc 1464.) in Oriente usurpatas, exscribimus, & ob Lectorum oculos exponimus. Hujusmodi est supraposita de ordinatione Hypodaciani, seu Subdiaconi lib. 8. cap. 21. Nihilominus plura sunt in lib. 5. 6. 7. & 8. eandem Constitutionem, quæ adhorere videntur à veritate, prout notat Emin. Cardin. Bellarminus de *Scriptorib. Ecclesiast. Anno 92. de S. Clemente Romano*; quæ censentur tractu temporis inserta ab hæreticis, quorum studium est in tritico Apostolicæ doctrinæ supereminare zizania falsorum dogmatum, & errorum.**

Altera observatio dirigitur ad illa verba in principio hujus Apostolicæ constitutionis posita: *Cum Subdiaconum ordinas, Episcopo, impones ei manus.* Nonne hæc verba pugnant cum illis Concilii Carthaginensis IV. *Can. 5.* relatis in *cap. Subdiaconus 23. dist. videlicet: Subdiaconus cum ordinatur, quia manus impositionem non accipit. Patenam de manu Episcopi accipit vacuam &c.* Nonne adinvicem adversantur; & contraria sunt, *imponere manus Subdiacono; & Subdiaconum Manuum impositionem non accipere.* Pro hujus antinomix resolutione sciendum est, duplicem esse manuum impositionem, aliam Sacramentalem, aliam non Sacramentalem. Manuum impositio Sacramentalis est quintuplex secundum Glossam in *cap. Manuum impositio, r. q. 1.* Prima *Confectoria*, quæ fit in Baptismo: de qua differit Severinus Binius in *Notis ad decreta Melchisedis.* Et Ambianus ad *Tertullian. in Apologet. cap. 39. in fin.* quos allegat Gonzalez in *comment. ad cap. Presbyter. num. 6. de Sacr. non iter. tom. 1.* Et de ea Cornelius à Lapide in *Epistola ad Ephesos cap. 5. Vers. 25. & 26. ad illa verba: Mundans eam lavacro aque in Verbo vite*; dicens: *Idest per sacram, & vivificam Argumentum Baptismi formam non deprecatoriam, sed confectoriam, & sacramentalem.* Secunda impositio manuum est *Confirmatoria*, per quam scilicet Episcopi conferunt Sacramentum Confirmationis; &

de hac loquitur Scriptura *Ab. 8. 16. Qui cum venissent (Petrus, & Joannes in Samaritan) imponerunt manus super illos, & accipiebant Spiritum Sanctum.* Tertia est *Reconciliatoria*, per quam reconciliantur peccatores Deo, per absolutionem Sacramentalem; in cujus prolotione Sacerdotes manuum imponunt super penitentis caput: *cap. Penitentiam, cap. De infirmis, cap. 11, qui penitentiam, & per totam 26. q. 6. cap. Placuit, cum sequenti 50. dist. & de ea plura differit Albaspina lib. 2. observo. cap. 21. & latissime Morinus de Sacramento Penitentiae lib. 8. cap. 15. Quarta Morborum Curatoria, quæ fit per impositionem manus Sacerdotis super infirmum, illum ungens Oleo Sancto, ministrando eidem Extremæ Sacramentum; & de ea intelligi potest illud *Uncio. 16. 18. Super egrorum manus imponet, & bene habebunt; est hæc possit etiam esse non Sacramentalis, quando per simplicem benedictionem fit ad impetrandam corporis sanitatem, de qua mox dicemus. Quinta tandem est Ordinatoria, quando Ordines Sacri Episcopatus, Presbyteratus, & Diaconatus conferuntur; dicuntur enim per antonomasiam dari per manus impositionem. *cap. Presbyter. 23. dist. cap. Multi. 1. q. 3. cap. Daibertum. 1. q. 6. cap. Presbyter. De Sacram. non iter. & ibi Gonzalez num. 4.* ubi plures alias auctoritates adducit de hac ordinatoria manuum impositione, tum ex Scriptura Sacra, & Conciliis, tum ex scriptis S. Ambrosii, S. Hieronymi, & aliorum Patrum.**

Alia verò manuum impositio est non Sacramentalis, & est illa, quæ consistit in simplici benedictione, sed non operatur Sacramentum, & de ea Doctores dant exemplum de Patriarcha Jacob, *Genes. 48. 14.* ubi benedicturus duos filios Joseph, extendens manuum dexteram posuit super caput Ephraim minoris fratris, sinistram autem super caput Manasse, qui major natu erat. Item de Christo Domino pueros sibi oblatos benedicens, ut *Matth. 19. 13. Oblati sunt ei parvuli, ut manus eis imponeret.* Item de Catechumenis, super quos imponuntur manus, prout etiam super infantes, antequam baptizentur, ut dicitur supra de Exorcistis *Decif. XIX. num. ult.* Item de impositione manuum in promotione magni Oeconomi apud Græcos, ut in eorum Rituali apud Morinum *part. 2. de Sacr. Ord. pag. 93.* Et in benedictione *Abbatibus pag. 96.* Et (aliter dicitur) in visitandis infirmis, & in recitatione Psalmorum, & Evangeliorum, quam facit Sacerdos super eos, ut in Rituali Romano; tunc enim manus extendit, & ponit super caput infirmi. Hujusmodi est igitur manuum impositio, quæ fit in ordinatione Subdiaconi juxta Apostolicam Constitutionem, de qua supra: etenim non est de essentia Sacramenti, sed simplex deprecatio, & oratio super ordinandum; ad differentiam impositionis manuum, quæ fit in aliis Majoribus Ordinibus, quæ quidem essentialis, & Sacramentalis est; & ideo quando Concilium Carthaginense IV. *Can. 5.* dixit, Subdiaconum non suscipere manuum impositionem, intellexit de manuum impositione Sacramentali, & essentiali; Constitutio autem Apostolica lib. 8. cap. 21. *Cum Subdiaconum ordinas, Episcopo, impone ei manus*, loquitur de impositione manus per viam orationis, & deprecationis super eundem Subdiaconum, ut bene declarat Cabalutius in *Notitia Eccles. Secul. 2. Dissert. 1.* Franciscus Turrianus in *Adnot. ad eundem lib. 8. Constit. Apostol. tom. 1. Concilior. pag. mibi 259.* & Joannes Morinus de *Sacris Ordinationib. part. 2. pag. 190. num. 71.* ubi id latè probat, & concludit, quòd non valet argumentum *Manus impositus; Ergo ordinavit. Quia in omni Ordinatione sacra fit manus impositio, ut in Episcopo, Presbytero, & Diacono; sed non in omni manuum impositione fit Ordinatio.*

Tertia

Tertia observatio obiectatur ad illa verba, quæ ab Episcopo dicenda ponuntur in eadem Apostolica Constitutione lib. 8. cap. 21. in ordinatione Subdiaconi; nempe *Domine Deus cæli, & terre factor ec. qui in Tabernaculo testimonio editus fecisti sanctorum Vasorum tuorum custodes &c.* respice in hunc famulum tuum &c. & tribus ei Spiritum Sanctum, ut Vasa ad ministrandum Tibi facta dignè atrederet, &c. quandoquidem ex his antiquissimis verbis per Sanctos Apostolos compositis, & ab eorum primis discipulis in ordinatione Subdiaconorum adhibitis, canonizatur eorum ministerium, & officium, quod est præparare Vasa sacra, quæ ad sacrificium sunt necessaria, & eadem porrigere Diacono, ut celebranti ipsamet exhibeat super Altare, ut diximus in antecedenti *Decif. 22. num. 26.* Cujus sanè ministerii, & officii nunquam interrupta denominatio, atque demonstratio per mille, ac septingentos circiter annos, non mediocri est consolationis causa: reflectendo eundem sensum, & mentem profiteri Ecclesiam hæc temporibus, qualem ab initio habuerat Apostoli. Hæc de prima Formula.

Secunda Formula Græci Rites, quæ Orientalis Ecclesie utitur in iniciandi Subdiaconis, desumitur ex duobus Codicibus antiquissimis, antenongentis ab hinc circiter annos, integrè scriptis, existentibus in Bibliotheca Eminentissimi Cardinalis Barberini, Ven. Mem. olim Urbani Papæ VIII. Nepotis, libris excusis, & manuscriptis instructissima. Ab istdem Codicibus deceptas copias in prælaudato Opere *foe de Sacris Ordinationibus part. 2. pag. 52.* Joan. Morinus inseruit; in quibus de Ordinatione Subdiaconi *pag. 65.* hæc habentur.

Ingreddente Episcopo in Diaconicum, & ad eum ante Sacram mensamstantem, Ordinandum adducitur, dicens Sticharium, & cinisus, & desuper Phenolio amictus; facturus Penitentias tres. Episcopus verò ter caput ipsius signat, & impones manuum precat.

Domine Deus Noster, qui perunum, & eundem Spiritum Sanctum unicuique eorum, quos elegisti, charismata tua divisti; qui Ordines diversos Ecclesie tue donasti, & gradus ministerii in ea contulisti ad ministrandum Sanctis tuis, & immaculasti Mysteris: Qui ineffabili providentia tua definiti hunc servum tuum N. dignum esse inservire Sanctæ tue Ecclesie: Ipse Domine conserva illum in omnibus sine querela, & reprehensione. Da illi amare honestatem, & decorare domus tue, assistere portis Templi sancti tui; accendere lumen Tabernaculi gloriæ tue; Planta eum in Ecclesia sancta tua ut olivam fructiferam justitiæ fructum ferentem; & perfectum reddere servum tuum, ut cum advenieris, retributione eorum, qui tibi placuerunt, fruatur. Quia tuum est regnum, & Imperium.

Dico Amen, qui factus est Subdiaconus ter dicit: Quicumque fideles &c. datque lavare manus Episcopo, qui ipsum ordinavit; qui incipit postea Introitum Missæ, & eum postea communicat.

Hæc sunt, quæ ponuntur in prædictis duobus Codicibus Græcis, & consimilia habentur in aliis Eucharologiis, & Ritualibus Orientalis Ecclesie ab eodem Morino collectis circa Ordinationem Subdiaconi, aliqua tantum vocola mutata, sed eodem sensu utrobique retento. Porrò Gaspar Irenin in suo Commentario Historico Dogmatico de Sacramentis *tom. 2. Dissert. 9. qu. 9. cap. 1. pag. 942.* registrat Eucharologium ordinationum Ecclesie Græcæ recentissimum, in quo post prædictam Orationem *Domine Deus noster &c.* in ordinatione Subdiaconi habentur sequentia verba, quæ magis declarant complementum ejusdem Ordinationis.

Dico Amen, Accipiens Pontifex mantile imponit sinistro humero ejus, qui Ordinatur Subdiaconus. Si De Sacramento Ordinis.

militor prebet illi Vas ad infundendum aquam pro lotionem manuum: ille verò Vas accipiens deosculatur manum ipsius; & aquam infundit ad manus Pontificis, qui eas lavat. Tandem accepta benedictione discedit; statque pro foribus Sanctuarii; & suo tempore in Missa ter profert &c. Quotquot fideles &c. Peracto verò majori ingressu cum sacramentum Mensam Diaconus incensat, rursus lavat manus Pontifex in catinulo, quod gestat, qui ordinatus est Subdiaconus. Porrò in ingressu majori ipse quoque ordinatus post omnes sequitur, gestans etiam Vas pro manuum lotionem, ac mantile. Et quidem ceteris omnibus Sanctuarium ingredientibus, ipse remanet extra stans in loco consueto. Sic fit Ordinatio Subdiaconi; & si multi sunt, qui ordinantur, Oratio ad multos accommodatur. Hucusque Eucharologium transcriptum ab Ivenio, nihil dicens, à quo illud habuerit. Cæterum Lector non pigeat sequentes observationes notare.

Prima est ad illa Verba: *Ingreddente Episcopo in Diaconicum.* Siquidem *Diaconicum* erat locus ille in Sanctuario, in quo constituebatur Mensa, seu Credentia ad sustinenda vasa sacra, & panes pro consecratione faciendi in Missa, unde vocabatur *Prothels*, nempe Mensa propositionis, ut notat Episcopus Sarnellius in *sua Basilicographia cap. 37. num. 2.* & Magrius in *Verb. Subdiaconus, col. 3.* Antiquitudo in tres partes dividebatur Ecclesie, scilicet in *Narthecam*, quæ erat Navis Templi; in qua stabat populus à janua usque ad Cancellos Sanctuarii; in *Sanctuarium*, in quod intrabant Ministri sacrum ad pascendum, tum ad ministrandum Pontifici Sacra peracturo; & in *sancta Sanctorum*; ubi erat Altare, super quo sacrificium fiebat, unde & nos nunc cum ascendimus ad Altare dicimus *Aufer à nobis, quesumus Domine, iniquitates nostras, ut ad sancta Sanctorum puris mereamur mentibus introire.* Sarnellius ubi proxime c. 14. *cap. 33.* qui multa promit ex antiquitate. Igitur ingrediens Episcopus in *Diaconicum*, idest in *Sanctuarium*, sinit se ante ejusdem Sanctuarii portam, & ibi ordinat Subdiaconos; non enim Græcis usus est, hos ordinare in Altari, seu ad Altare, ut notat Morinus d. *par. 2. pag. 179. num. 15.* ex eo deducens, quòd hujusmodi ordinatio fit extra Missam, quamvis, ordinatione completa, statim ab Episcopo celebretur Missa; in qua Subdiaconus recentior ordinatus aquam ad manus Episcopi lavandas infundit.

Secunda observatio est super illis verbis: *Ordinandus adducitur indutus Sticharium, & cinisus, & super Phenolio amictus, hæc enim verba Sticharium, atque Phenolio requirunt brevem, sed plenam noticiam vestium, ac indumentorum, quibus in ministeriis sacris utuntur Græci; alia enim sunt indumenta Clericorum, alia Subdiaconorum, alia Diaconorum, alia Sacerdotum, alia Episcoporum, & alia Diaconisfarum. Toga est prima vestis; quia omnes Clerici utuntur Toga nigra, vel violacea, talari, ampla, & manicata; quæ totum corpus ambit, & superponitur vestibus laicis, quibus corpus tegitur. Hæc Toga vocatur *Himation*, de qua Morinus d. *part. 2. in Adnot. num. 7. pag. 176. col. 2.* Non est vestis sacra, sed civilis, est Clericalis, & ea utuntur Ordinati tam in minoribus, quam in majoribus Ordinibus, cum in publicum prodeunt. Secunda Vestis est *Phenolion*, quæ dicitur etiam *Camisium*, desumpto nomine ab Italis, qui eam vocant *Camice*. Hæc communis est Lectoribus, Subdiaconis, Diaconis, ac Sacerdotibus, omnes enim eam induunt, cum in Ecclesia ministrant, & alia est alba ex lino indicans ministrantium puritatem; alia purpurea denotans passionem Christi, & de ea agit Morinus. Tertia Vestis est *Sticharium*, propria Subdiaconi, qui eam recipit ab Episcopo in sua ordinatione, teste eodem Morino ubi supra *num. 30. pag. 183.**

183. col. 2. qui tamen omittit narrare ejus præfiam formam, sed cum dicat esse communem omnibus majoribus Ordinibus, arguitur, eam esse similem Albæ, seu Camisio, forsitan subtilioris materie, quam illa Lectore; & hæc pariter per annum est coloris candidi, in Quadragesima verò purpurei. At Magrius in *Hierolex. Verb. Sticharium*, ait, esse manifestum abutium Græcorum, induere Sticharium coloratum, quia semper debet esse candidum, ob ejus mysticam significationem ibi à SS. Patribus relatum; quam Latini *Stolam* vocant, & nomen Orarii à Græcis acceperunt. De ea plura differit Morinus *diſt. part. 2. in Adnot. num. 6. pag. 174* ex quibus duo discrimina notat circa Græcorum, ac Latinorum Stolas; unum est, quod Diaconi Græci portant Orarium super humerum sinistrum, dependens ex utraque parte, & in alarum quemdam typum utrinque fluitans; non enim alligant partes illas fluitantes sub humero, & brachio dextero, ut faciunt Latini; & sunt significare Alas Angelorum, quibus ipsi Diaconi comparantur. Aliud discrimen est, quod Græci prædicti tempore communionis cingunt se eodem Orario, seu Stola, in qua ter est inscriptum *Agios, idest sanctus*, quo Angelorum canticum designatur, ut fuscè ibidem Morinus. Quinta Vestis est Presbyterorum, & hæc triplex *Phenolion, Epitrahelion, & Manipulus*, quod nos appellamus *Casulam*; est enim vestis alba, manicis carens, totum corpus circumtegens, à capite usque ad pedes, unam tantum habens aperturam in superiori parte, per quam caput immittitur, & postea toti corpori allabitur, brachia, manifestè cum cætero corpore concludens. Sic erant etiam apud nos *Casulæ antiquæ*, ut demonstrant Emin. Card. Bona *Rerum Liturgic. lib. 1. cap. 24. num. 8. Magrius in Hierolex. Verb. Casula*. Notæ Decisiones de *Sacrificio Missæ Decif. 30. num. 30.* & Morinus *ubi supra pag. 177. col. 2.* subdens, quod quando Sacerdoti erat aliquid agendum, reflectebat, & revolvebat lacinias interiores *Casulæ* super brachia, ut manicis liberis uti posset; & talis forma *Casularum* adhuc durat apud Græcos. Altera vestis propria Sacerdotum est *Epitrahelium*, idest Stola valde lata; siquidem Sacerdotes Græci duas adhibent Stolas, seu Oraria: primam, qua etiam Diaconi utuntur, & hanc Presbyteri portant pendentem à collo, solutam, & fluitantem, prout faciunt Sacerdotes Latini, dum Vesperas canunt, vel Sacramenta ministrant. Alteram dictam *Epitrahelium*; quæ solis Sacerdotibus competit, non etiam Diaconis; & ut dixi, est majoris latitudinis, & eam Græci sibi ponunt ad collum, & deinde stringunt ante pectus adintra Latinorum Sacerdotum celebrantium, ut differit idem Morinus in *d. Adnotationib. numer. 92. pag. 193. Manipulus* est ultima Sacerdotum Græcorum Vestis sacra; & hic est duplex, quia illum deferunt in utroque brachio, dextero, & sinistro, ut advertit Magrius in *Hierolex. Verb. Manipulus*. Sextum genus Vestium sacrarum est Episcoporum, qui præter prædictas, habent sibi proprias alias duas *Phenolion, & Pallium*. Differt autem *Phenolion*, seu *Casula Episcopalis* à *Phenolio*, seu *Casula Presbyterali*; hæc enim, ut supra diximus, est simplex; illa verò, qua utuntur Episcopi est variis Crucibus insignita; & idè ab ipsis vocatur *Multicrucium*; & juxta varietatem temporum, vel alba est, vel violacea, aut purpurea, teste eodem Morino in *diſt. Adnotat. sub num. 7. in fin. pag. 177. col. 2.* *Pallium* quoque est Episcoporum Græcorum indumentum: sed valde differt à *Pallio*, quo decorantur à Papa Primates, & Archiepiscopi Latini; nam in Ecclesia Latina *Pallium* est fascia lanæ, duos, aut tres digitos lata, cingens Episcopum per humeros ante, retroque in modum circuli; cui fasciæ Cruces

quatuor applicantur, una ante pectus, altera retrorsum ex opposito, cæteræ super humeros; & signum est Jurisdictionis, Præeminentiæ, & Superioritatis, ut docent Canonistæ, & scribentes ad titulum, & Rubricam de *Autoritate, & Usu pallii*. At Græcorum Antistitem *Pallium* est fascia longa ejusdem, aut paulò majoris latitudinis, primò collum involvens, deinde à collo per medium pectus descendens usque ad genua, crucibus pluribus intertexta; & ab ipsis Græcis appellatur *Omphorion*. Datur autem in consecratione omnibus Episcopis, & ab illisdem juxta ministerii sacris adhibetur; quia apud illos est signum dignitatis, non autem Jurisdictionis, ut ex testimonio antiquorum Patrum, ac Conciliorum probatur ab ipomet Morino ubi proxime *num. 19. pag. 180.* & à Magrio *Hierolex. Verb. Pallium*, ubi plurimas de hoc Sacro indumento eruditiones cumulat. Duos tamen Græcorum abusus notat circa ipsum: Unum videlicet, quod illud sericum faciunt, cum debeat esse lanæum, ob mysterium deperditæ ovis, quam bonus Pastor querere, & inventam in humero ad ovile portare debet. Alterum quod *Pallium* concedunt omnibus Episcopis, etiam antiquis in ipsa Ecclesia Orientali soli Patriarchæ, & Metropolitanæ eo ornabantur à Romanis Pontificibus, ut ostendit ibidem Magrius, & narrat Emin. Card. Baronius *Anno 535. à num. 55. §. segg.* & iterum *Anno 934. num. 1.* Ultimum genus vestis sacre erat *Maphorium*, velum scilicet Virginitatis Deo dicatarum; quo caput suum ornabant, dimittentes illud pendens aliquantulum super humeros, ut faciunt etiam nostris temporibus Moniales, quando diebus festis procedunt ad chorum; & de eo agit S. Athanasius in libello de *Virginitate* paulò ante medium, jubens illud esse sine fimbriis, aut villis; & erat etiam ornamentum Diaconissarum, subius quod portabant *Stolam diaconalem* ab utraque colli parte pendentem, & cujus extremitates ambæ exterius conspiciantur ad tradita per eundem Morinum in *Adnotat. anted. num. 14. in fine.*

Tertia observatio versatur circa illa verba: *Et facit Penitentiam tres*; denotant enim tres reverentias, quas Subdiaconus ordinandus exhibet Episcopo, dum se præsentat ad Ordinationem; quia apud Græcos usus iste invaluit, ut prostrationes corporis vocentur penitentia; prout scribit Morinus mox citatus *num. 31. pag. 184. col. 1.* subdens, quod etiam apud illos in Confessione Sacramentali solum est imponere centum Penitentias, idest centum genuflexiones, aut corporis prostrationes.

Quarta observatio fit in illis verbis positis post Orationem: *Et dicit Amen, qui factus est Subdiaconus*: ex quibus inferitur, quod hujus Ordinis collatio breviter expeditur, incipit enim à signo Crucis, quod Episcopus facit in capite ordinandi ante Orationem, & in ejusdem unice, ac brevis Orationis recitatione completur. Hinc Morinus opinatur, quod porrectio malluvii, ac mantilis, quam facit Episcopus Subdiacono, & per hunc effusio aque super manus Episcopi, necnon proclamatio illa, tempore oblationis, *Quicumque fideles sunt, sint; qui Catechumeni, egrediantur, non sint actus ad substantiam Ordinationis spectantes, sed adeptæ possessionis, ac exercitiæ ejusdem Ordinationis*. Ecce verba ejusdem Morini *part. 3. Exercit. 11. cap. 7. n. 8. Græci in Ordinationibus suis, postquam aliquem in Lectorem, vel Subdiaconum ordinaverunt, Lectorem in novæ dignitatis adeptæ possessionem mittunt, non modò librum tradendo, sed etiam legendo; Subdiaconum non modò mantile, & malluvium tradendo, sed etiam jubeundo ut cetera aquam infundat super Ordinationis manus, ceteraque ministrat, quæ sunt Subdiaconorum propria*. At hæc omnia magis conspiciuntur in sequenti

Tertia ordinationum Græcorum formula, quam ex Si-

ex Simeonis Thessalonicensis Archiepiscopi libro 30 ibidem Morinus transcripsit, & collocavit in *d. suo opere de Sacris Ordinationibus part. 2. pag. 104.* & segg. ubi sic loquitur.

Ritus Ordinationis Subdiaconi, ejus officia, & sacra horum explicatio. Cap. 3.

Post Lectores, sequitur, ut diximus, Subdiaconorum Ordo, qui Lectoratu excellior est, ut potè Diaconis tantum postpositus. Lectoribus autem, & Psalms licet post susceptum divinum sigillum legitimo matrimonio jungi: Subdiaconis autem non amplius. Illi igitur postquam Lectoris sigillum primò acceperunt, ut bene ministrarent, tempore huic Ordinationi suscipiendæ definitio offeruntur. Tempus autem est annus ætatis vigesimus. Pontifice igitur stante ante portas regias, Missa nondum incepta, adducitur qui manus impositionem Subdiaconi accepturus est, vestem nigram indutus, & porphyrium Camisium. Accenduntur quoque luminaria, quod in omni Ordinatione fieri solet in gloria magni Luminis, & demonstrationem illuminationis divinitus subministratæ. Deinde jussu Pontificis Camisium deponit, & Sticharium induit, Pontifice ipsum benedicente. Sed prius ad Orientem versus ter Deum adorat auctorem, & subministratorem illuminationum, velut ad majorem illuminationem, quæ Stichario significatur, accedens. Porphyream quidem vestem exiit, quæ Passionis indicium est, ut potè vibices adhuc sanguinolentas indicans: sed album Sticharium demonstrat puriores gloriæ Dei radios, amittumque perturbationis expertem. Eum etiam cingunt, ut doceant, eum non posse amplius vestem castitatis sui arbitrio possidere, sed ipsam circa lumbos ejus in humilitate confringi per temperantiam, & castitatem, cum in posterum uxorem ducere non possit.

Adiens igitur Episcopus ab eo signatur, quia JESUS, qui mortificatus est, & vivit, ipsum inaugurat, & ipsi consecratur. Manus quoque illi imponitur, quoniam Oratio à Deo gratiam, & protectionem recipit. Ipsa autem est ejusmodi: *Quia tu posuisti in Ecclesia Gradus, & Ordines, hunc quoque suscipe, ut adites portas Templi sancti tui*. Et cum gratias egit, eumque signavit, mantile imponit Episcopus ejus humero, manibus autem malluvium tradit; ipse verò Episcopi manus deosculatus hæc accipit. Huncque honorem ei defert, eò quod hujusmodi ministerium consecutus est. Episcopus autem manus extendit, & consueta recipit; sicque ordinatus benedicitur, & salutans Subdiaconus, ut factus ejusdem Ordinis, ad eos abit, executurus Subdiaconorum munia; custoditque portas sacras, ne quis profanorum intra Sanctuarium ingrediatur; tangit quoque Vasa sacra, & pulchro ordine ea disponit, ut Sacerdotes præparata invenientes dona deferant, & in maximo introitu ea suscipiens, vasa, inquam, Sacra, quæ superlucunt, conservat, & Ministris (sive Subdiaconis aliis) tradit. Fas enim non est inferioribus, quam illi sint, ea tangere. Catechumenos quoque expellit tempore constituto, cum scilicet dicit Diaconus, *Catechumeni procedite*. In Litanis Crucem tenens cæteros præcedit. Subdiaconi insuper Cereostata in divina Mensa, & Tricerium Sanctuarium, & luminaria præparant, ac adornant. Idè in omni sacra operatione cum Episcopo interveniendum est, accedunt illi ad Sacras portas post Diaconos, ibique Mysteriorum communionem fruuntur. Sic se habent ea, quæ ad Subdiaconos, sive Ministris pertinent.

Hucusque Simeon Archiepiscopus Thessalonicensis, de quo Morinus in *Commentar. Hist. de Sacram. Penitentia* in adnotatione ad ejusdem Archiepiscopi Dialogum de eodem Penitentia Sacramento, ita De Sacramento Ordinis.

scribit: *Quando scripserit Simeon mihi est ignotum. Sexcentis annis majorem esse judicat Posservinus: sed multò juniorem existimo*. In præfatione autem ad eundem Simeonis libellum de Sacramento Ordinis, subdit idem Morinus: *Simeonem cap. 8. libri istius mihi videtur innuere, se scribere cum Franci in Græcia dominarentur*. Cæterum, cum non ita facile sit ex historiis diffinire, quando Franci in Græcia præliaverint, incertum remanet, quo tempore Simeon prædictus viveret, ac scriberet; sed ex prædicta ejus formula ordinationis Subdiaconorum constat, iisdem Subdiaconis Græcis præter præparationem Vidorum Sacrorum pro Sacrificio, injunctum fuisse munus custodiendi portas Templi, & accendendi Cereostata, & Tricerium; idest Candelabra, & Cerum triangulum, & sic per eosdem Græcos coarctatos esse in unum Ordines tres, scilicet Oltariatum, Acolythatum, & Subdiaconatum; & hæc de causa omittunt conferre eosdem Ordines Oltariatus, & Acolythatus, ut differimus supra *Decif. XVII. idcirco Subdiaconi Græci sunt potius similes Acolythis Latinorum, quam Subdiaconis, ut ait Emin. Card. Bona Rer. Liturg. lib. 1. cap. 25. §. 16. in fine, quem refert, & ejus dictum approbat Bifus in Hierurgia Verb. Subdiaconus num. 194.*

DECISIO XXIV.

ARGUMENTUM.

Recententur omnia Officia ad Subdiaconum Latini, tam de Jure antiquo, quam de Jure novo pertinentia. Eadem discutuntur, & eruditionibus exornantur: præcipue circa antiquas fidelium Oblationes in Missa: Ablutionem Corporalium, cum Pallis, & Purificatoriis: Epistolæ decantationem: Patenæ etymon, materiam, & usum: atque Crucis in Processionibus delationem. Tandem deciditur, An peccet mortaliter Subdiaconus officia sua exercens mortali culpa gravatus?

SUMMARIUM.

- 1 Officia Subdiaconorum explicare utilissimum.
- 2 Subdiaconi olim custodiebant portas Templi; & aquam ad lavandum manus Sacerdotis dabant, & n. 14.
- 3 Martyrum gesta colligere spectabat ad septem Subdiaconos: Roma ex decreto S. Fabiani Papæ.
- 4 Notarii septem prius deputati à S. Clemente.
- 5 Subdiaconi Nuncii Apostolicæ Sedis.
- 6 Nuncii Apostolici nunc sunt charactero Episcopali insigniti.
- 7 Oblationes fidelium in Missa olim à Subdiaconis receptæ.
- 8 Offertorium in Missa cur sic dictum?
- 9 Oblationes in Missa factæ à fidelibus usque ad Annum MCC.
- 10 Oblationes aliæ erant pro Sacrificio Missæ, aliæ pro Ministris.
- 11 Oblationarius Subdiaconus quis esset?
- 12 Oblationum usus adhuc in Gallia servatus, & Mediolani.
- 13 Calicis, ac Patenæ delatio ad Altare officium Subdiaconi antiquissimum.
- 14 Aquam ad lavandas manus Sacerdotis Subdiaconi non dant.
- 15 Officia Subdiaconi ex Pontificali Romano quinque.
- 16 Aquam pro Sacrificio, non etiam Vinum Subdiaconus cur debeat præparare?
- 17 Vinum consecrare sine missione aque non licet.
- 18 Aquam in Calicem Subdiaconus infundit.
- 19 Corporalis etymon, forma, & magnitudo.